

DOI: 10.32347/2076-815x.2021.76.250-260

УДК: 725:719

Ратушинський Н.В.,
nazrat87@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4837-3274,
Національний університет «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ТИПОЛОГІЇ ПАСАЖІВ

Пасажі на протязі більше ста років свого розвитку постійно еволюціонували та видозмінювались зробили суттєвий вплив на формування різних типів громадських торгових будівель. Історичні і соціальні заміни суспільстві впливали на просторово-планувальну структуру пасажів, проте незмінною залишалась чітка структура від удови простору з сталою планувально-функціональною моделлю з впізнаними об'єктами. Формування простору в пасажах мало певні характерні особливості: містобудівні чинники (зв'язок із планувально-просторовою структурою міста, розміщення в структурі кварталу, рівень інтеграції в міське середовище і певні еволюційні зміни цього середовища з появою пасажу), формотворчі особливості творення внутрішнього простору, планувально-просторова модель будівлі, візуальні характеристики простору (вигляд структурних перетинів, конструктивна особливість споруд і її вплив на зовнішній вигляд, тип перекриття пасажного простору, особливості виявлення вхідної групи, характерні спільні цінності і засади формування внутрішнього середовища), функціонально-предметне наповнення простору (магазин – вар'єте – бюро – ресторан – апартаменти), декорації (типи оформлення вітрин в пасажах, мистецькі елементи в структурі простору пасажів, елементи візуальної реклами, тип освітлення). Всі ці характеристики можуть комплексно оцінити середовище, відштовхуючись від них можна виокремити типи простору пасажів на певний період його історичного розвитку та застосовувати в реконструкціях і реставраційних роботах, які проводяться на об'єктах, фахово підійти до адаптації певних споруд і просторів під торгові галереї, провести комплексну роботу з ревалоризації систем пасажів в центрах міст.

Ключові слова: пасажі; планувально-просторова модель будівлі; внутрішнє середовище пасажів; типологія; Львів

Постановка проблеми. Питання розвитку нових громадських просторів в внутрішньо квартальних просторах історичного центру міста на основі місць локалізації пасажів постає питання фахової адаптації існуючої просторово-планувальної структури, реконструкції середовища існуючих пасажів чи відновлення втрачених. Основні принципи облаштування пасажів можна

показати на основі типологічних особливостей типу та функціонально-просторових і композиційних засадах формування пасажів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема дослідження типології пасажів, її еволюції та збереження просторового середовища пасажів є представлена в ряді наукових праць. Особливості розвитку торгових аркад розкрито в монографіях закоронних дослідників П.Колемана (*Shopping Environments Evolution, Planning and Design*) Б.Мейтленда (*Street point-of-sale-public shopping centers and spaces*), П.де Монкана (*Les passages en Europe*). М.Брозова, Д.-В.Феррі. Особливості атріумних проторів досліджували Р.Саксон (*Atrium buildings*), В.Хайт, І.Прокоф'єва, О.Мельниченко. Дослідження принципів організації загальноміських громадських просторів (площ, пішохідних вулиць) описано М.Ліном, А. Урбахом. Специфіку вистрою простору аркад в своїй монографії описав Дж. Гейст (*Arcades. The history of building type*). Функціонально- просторові особливості організації простору в галереях описали Н.К. Скотт (*Shopping centre design*), Н.Беддінгтон (*Design for Shopping Centres*), М.Ємець. Розвиток планувальних схем в торгових галереях описали Б.Мейтленд (*Shopping malls: Planning&Design*), П.Колеман (*Shopping Environments Evolution, Planning and Design*). Дисертаційне дослідження по принципам організації критих міських просторів провів А. Ароян. Дослідження з візуального дизайну та ознакування внутрішнього середовища аркад провели М.МакКейт, Х.Ден, Е.Чарлес та М.Вілмонт.

Формулювання цілей статті. Головною задачею є формалізувати і виокремити ключові особливості вибудови простору пасажів, типологічні особливості, функціонально-планувальні моделі простору пасажів, їх предметне наповнення для подальшого практичного застосовувати в реконструкціях існуючих пасажів, реставраційних роботах на історично знакових об'єктах, фахових адаптаціях певних просторів в будівлях під торгові галереї, створенні візуального образу інтер'єрів.

Виклад основного матеріалу досліджень. Рубіж XIX – XX століття являється найбільш важливим і формотворчим в історії Європейської історії. Саме на цьому етапі закінчується домінування Старого континенту в світовій геополітиці, розвитку технологій, соціальній сфері, в даний період відбувся найбільш еволюційний «стрибок» в більшості сфер людської діяльності. Початок XX століття в архітектурі характеризується впровадженням залізобетону, що зробило фундаментальний прорив в будівництві, застосуванні попередньо-напруженої конструкції, всі ці чинники безпосередньо вплинули на сучасний образ архітектури. Основними напрямками проектних робіт в кінці XIX- початку XX ст. були: розробка культурно-просвітницьких будівель, еволюція будівель транспортної інфраструктури, створення системи

громадських і торгових будівель, будівництво соціально-значущих об'єктів, початки будівництва соціального і масового житла. Оцінюючи вплив даної епохи на сучасний загальний вигляд історичних центрів міст прослідковується значний візуальний слід в панорамі міст створений великою кількістю історико-архітектурних пам'яток кін. XIX – поч. XX ст.. Вагомою формувальною ланкою загального образу Львова в цілому є період рубежу XIX – XX століть, час активного розвитку і територіального росту міста. Специфіка та особлива культурно-історична роль архітектурного розвитку пасажів рубежу XIX – XX ст. полягали в оригінальних рішеннях, використанні нових матеріалів і технологій для надання спорудам максимально репрезентативних якостей, нових архітектурних форм, специфічних на той час функціональних зон, найбільше дані перетворення акумульовано у громадських просторах в структурі торгових комплексів, до яких належали транзитні галерейні простори, вхідні комунікаційні вузли, заклади громадського харчування, об'єкти торговельного призначення, подвір'я загального користування, приміщення обслуговуючого, конторського та виробничого характеру [1]. Автентичні елементи у громадських просторах торговельно-побутового призначення, на жаль, майже не збереглися через короткий цикл оновлення і інтенсивніший тиск модернізації на ці об'єкти [2]. Однією із передумов формування пасажів стала можливість застосування конструктивної схеми при якій несучі елементи відступали від зовнішніх огорожувальних конструкцій цим самим створюючи змінний за формою і висотою комунікаційний простір всередині будівлі. Спроби наслідування пишноти палаців привели до використання нових матеріалів і конструкцій, конструктивна схема починає диктувати нову естетику будівель; історично даний розвиток можна ідентифікувати із впровадженням фантастичних композицій зі скла і заліза, що почали обрамлятися зовнішньою залізною оболонкою (кін XIX ст.), залізобетонних конструкцій не схованих під шарами тиньку (30-ті роки XX ст.). Із розвитком пасажів відбувається еволюція і поступова диференціація функціональних зон по рівнях, що сприяє перетворенню вертикальних комунікацій на найважливіший елемент взаємозв'язку між зонами та прирівняння їх значення до горизонтальної транзитної компоненти. Другим важливим аспектом в розвитку гнучкого планування є моральний знос окремих елементів конструктивно-планувальної схеми. До постійно змінних приміщень в пасажах можна занести торгові зали, побутові і адміністративні приміщення, які служать обмежений термін і, отже, повинні допускати швидко і економічно ефективну реконструкцію[3]. Зростання архітектурно-композиційного значення єдиного внутрішнього простору сприяло виділенню торгово-пішохідної зони, як ядра всієї структури, навколо якої формується решта зон пасажу[4]. Пасаж,

як складна цілісна система, з одного боку, стає транзитною ланкою між міськими кварталами, а з іншого боку, інтегрованим громадським простором в структурі вулиць. Основними елементами, що формували внутрішній простір пасажів стає існуюча структура кварталу та її зв'язок з міським середовищем, планувальна структура простору, яка безпосередньо формувала функціональний остов пасажу, композиційна структура пасажу в поєднанні з горизонтальними і вертикальними комунікаціями, стилістика існуючої забудови, інтер'єр вулиці, декорації [5].

Пасаж розміщений в історично сформованому міському середовищі повинен базуватись на такому факторі, як міська традиція, а сам комплекс має бути пов'язаним з певним місцем і характером цього місця. Міський пасаж – це ідея, принцип, але не завжди певна форма, його внутрішній простір, будучи частиною міського середовища, повинен вирішуватися за принципом багатofункціональності самого міського простору [5]. Найпоширенішою ідеєю пасажу є його трактовка як моделі вулиці, міста з передачею ключових якостей цього простору: якості шляху (торгова вулиця) і якості місця (торговий осередок). Ця подвійність відображає природу пасажу, як і всякої громадської будівлі, – вона частково належить міському (глобальному) рівню, але в той же час і локальному рівню, тобто будинку, оскільки саме там створюються певні візії розвитку простору, його функціональне і предметне наповнення, що викликають у відвідувачів певні емоції [6].

Спроба проаналізувати взаємозв'язок між міською формою і різними моделями внутрішніх просторів торгових споруд найповніше була представлена в роботах англійського дослідника Б. Мейтленда. В таких дослідників як П.Колеман, Б.Мейтленд, Р.Саксон, Дж. Гейст, Н. Скотт, Н.Беддінгтон можна виділити такі особливості організації пасажів в просторі міста:

- Локалізовані за місцем розташування в просторово-планувальній структурі міста (розміщені в середмісті, на центральних міських проспектах, в місцях адміністративно-ділової активності, поруч з місцями критичної транспортної чи господарсько-інженерної інфраструктури) [7];
- Сформовані на основі існуючої планувально-просторової системи (торгові вулиці, провулки, торгові двори, внутрішньо квартальні простори та адаптовані простори під торгово-просвітницькі комплекси);
- Пристосовані до міської інфраструктури (адаптовані під пасаж існуючі вулиці, пристосовані давні переходи, пристосовані незабудовані внутрішньо квартальні території);
- Спроектвані пасажі як центри торгової і ділової активності районів (спеціально побудовані пасажі в новоутворених міських центрах, під

центрах, центрах ново закладених районів, основних центрах громадського і торгового значення при об'єктах критичної інфраструктури) [8].

Оцінюючи принципи організації пасажів в планувально-просторовій структурі міста можна зазначити, що вони є актуальними для переважної більшості міст, так як являються універсальними, що підтверджує історично-складена локалізація пасажів в місті Львові [5]: Пасаж Андреоллі (пл.Ринок,29 - вул.Театральна, 12) - Пасаж Клейна (пл.Ринок,18 – вул.Староєврейська,7) - Пасаж Фрухта (пл.Ринок,12 - вул.Староєврейська,19) - Пасаж Ляуфнера (вул.Староєврейська,12 - вул.Братів Рогатинців, 15) - *група найстаріших пасажів розміщена у середмісті*; Пасаж Феллерів (пр.Свободи, 32-вул.Михальчука, 5-7) - Пасаж Гаусмана (вул.Січових Стрільців,3 - пр.Свободи,13 - вул.Дорошенка,6) - Пасаж «Belle Vue» (пр.Свободи, 27-вул.Леся Курбаса,8) - Пасаж Міколяша (вул.Коперника, 1- вул.Вороного, 6) - Марійський пасаж (пр.Свободи, 42) - *група пасажів на бульварному кільці - новому міському центрі*; Пасаж Колізей (вул.П.Куліша,23-25) - Пасаж Германів (вул. П.Куліша,47-вул.Цехова, 5) - *група пасажів розміщених посеред однієї із єврейських діляниць міста та поблизу промислового осередку міста – газовні*; Пасаж Грюнерів (пл.Григоренка,5 - вул.Менцинського,8) - *пасаж розміщений поряд з Казино, винаймачами крамниць переважно були єврейські предсавники сімейних справ*; Базар Грьодлів (Hala Sklerowa, вул.С.Бадери, 34) - Пасаж Тіша (вул.Русових, 1) - *група пасажів в районі Новий Світ, в безпосередній близькості від костелу св.Ельжбети та головного залізничного вокзалу*; Пасаж Віца (вул.Волинська,5 - вул.Б.Хмельницького, 155) - Пасаж Кремпнера (вул. Зустрічна,9- вул.Б.Хмельницького, 171) - *група пасажів на Жовківському передмісті, місці розвитку найбільших міських мануфактур*; Грюнне Пасаж (вул.Зелена, 5-7) - *пасаж на транспортній артерії, одному з основних під'їздів в центр* [3].

Іншою особливістю організації пасажів є функціонально-просторова типологія внутрішнього простору, яка характеризується: функціонально-предметним наповненням [7] (монофункціональні /букіністика та ін./, багатфункціональні); вирішенням внутрішнього простору(відкриті, без вхідних контрольованих брам і накриття атріумного простору; закриті, без покриття атріумного простору; закриті із покриттям атріумного простору; проєктовані як класичні пасажі); композицією структури внутрішнього простору(регулярні, симетричні, лінійні, складної конфігурації, асиметричні, пристосовані до існуючої міської вуличної мережі [7]); вертикальним розвитком (однорівневі, дворівневі, багаторівневі); способом поєднання з існуючою забудовою (розташовані в партері під житловими квартирами на вищих поверхах; суміщені з житловими квартирами та апартаментами під

винайм чи іншого типу адміністративними чи громадськими функціями; проєктовані як автономний багатофункційний комплекс, що займає всю будівлю [9]); конструктивною схемою (приспосовані до існуючих будівель; побудовані з повним чи неповним каркасом; без каркасні [10]); типом транзитного каркасу (однорівневі без перепаду відміток на входах; однорівневі з перепадом відміток на входах; кілька рівневі).

Вивчаючи існуючі типологічні особливості пасажів можна скласти комплексну типологічну класифікацію, яка буде поєднувати чинники локалізації пасажів в структурі міста з функціонально-просторовою моделлю внутрішнього простору з його предметним наповненням і принципами декоративного оздоблення та реклами. Загалом можна виділити наступні особливості:

I. Класифікація за просторовим типом організації пасажу (один з факторів типологічної характеристики простору, зображує перетин кварталу пасажем). Загалом залежно від структури розташування пасажі можна поділити на: лінійні; лінійні з площею; центричного типу; складної конфігурації.

II. Класифікація за розміщенням пасажу в структурі кварталу Взаємності від розмірів і принципів розміщення можна виділити: пасаж як частина будівлі, що входить в квартал; пасаж як одна чи декілька будівель, що формують квартал; пасаж як комплекс будівель, які самостійно формують квартал; пасаж як структура, яка об'єднує два і більше квартали, при цьому міська вулична мережа починає ставати складовою пасажу в місцях їх перетинів і навпаки.

III. За типом планувальної структури, яка характеризується видом та методом влаштування громадської транзитної галереї: розбудовані на базі простого прямолінійного остову; пасажі з молотом складної конфігурації; побудовані на основі двох або більше транзитних остовів; пасажі в основі яких лежить трилисник, пасажі підковоподібної форми із двома виходами в напрямку однією вулиці (типів «Y», «U»); пасажі з чіткою ієрархічністю транзитних просторів – центральної галереї та другорядними (типів «Т», «Н»); побудовані на схемі хреста, з обов'язковими чотирма входами (тип «Х»), пасажі побудовані на основі ґратки.

IV. За схемою перетину транзитного ядра, можливі варіації без покриття, як транзитна артерія в партерному рівні будівель, з покриттям транзитної галереї різного типу і конструкції.

V. За схемою розвитку пасажу вздовж галереї: вирішення сполучного простору між двома вулицями чи двома частинами кварталу, із різними типами влаштування входів, забезпеченням безпеки та логістики доставки товарів і продукції.

VI. За схемою влаштування і функціонування торгових диниць: з крамницями виключно в партерному рівні, коли пасажі це всього лише складові житлових будинків; з магазином в першому рівні і представництвом та житлом в інших рівнях – тут межі пасажів вже співпадають з розмірами будинку; з магазинами в перших рівнях і офісними чи іншими громадськими просторами в інших рівнях; з торгівлею, що розміщена на всіх рівнях пасажу.

Тип	Схема									
	Тупікова	Паралельна	Перпендикулярна	Кутова	«У»-тип	«Т»-тип	«Н»-тип	хрестоподібна	Подвійна хрестоподібна	Гратчаста
Лінійний										
Лінійний з площею										
Площа										
Лінійний з блоком										

VII. За типом конструкції і профілю покриття галереї За типом і формою дахи поділяються на наступні групи: односкатні із скляними площинами між несучими ребрами; двоскатні (з зенітними ліхтарями, із скляними ліхтарями розміщеними поміж ребер жорсткості, з суцільним заскленням, побудовані на основі стрільчастої арки), півциркульні сегментарні, сферичні полігоральні, комбіновані багато скатні.

Вид покриття	К-сть рівнів	Глухе	Висота будівель над поверхнею пасажу		
			Висока	Низька	Низька
I					
II-III					
III і більше					

VIII. За розвитком просторових обрисів - існувало три ключових етапи, згідно яких пасажі змінювали співвідношення габаритів [5]: 1790-ті – 1820-ті роки – пасажі в яких співвідношення висоти до ширини громадського ядра складала 1,15-1,2; 1830-ті – 1860-ті і 1910-ті 1930-ті роки – співвідношення висоти і ширини збільшується і наближається до пропорцій золотого січення (1,61) – 1,5-1,6; 1870-ті – 1900-ті роки – співвідношення складає 1,35-1,4.

IX. За вирішенням інтер'єрів

X. За виглядом вхідної групи Існувало декілька видів виокремлення входу в пасаж з контексту міської забудови: застосування тріумфальної арки, використання значно масштабніших прорізів від звиклих міських брам чи проїздів, використання прийому одної ширини пасажу і вхідного вузла, використання вхідної брами чи арки для входу в пасаж, підкреслення входу в пасаж виступаючим еркером чи балконом, або симетричною вибудовою фасаду, де вхід в пасаж є ключовим елементом вистрою фасаду.

XI. За способом освітлення та розміщення візуальної реклами Перші експерименти з освітленням громадських просторів газом та електричним освітленням відбулася саме в галереях, зароджуються основні методи підсвічування фасадів будівель і простору взагалі: основне лінійне світло, акцентоване основне світло у вигляді масивних люстр з численними окремими вогнями, фонове світло освітлення фасадів.

XII. За способом взаємодії з міським середовищем: Пасажі розміщувались між вулицями, бажано з рівномірними людськими потоками, або між вулицею і однією з головних будівель міста (театром, мерією, церквою). Інші пасажі були продовженням вулиці, або зв'язком між певними важливими будівлями. Часто торгові галереї були потужною планувальною віссю в кварталах, яка може нарівні замінити дублюючі міські вулиці. На фінальних стадіях розвитку планувального типу пасажі були автономними структурами, які творили нове бачення міського простору (галереї Вікторіо Емануїле II, Колонна, Умберто I) і їх зведення передбачає масштабну реконструкцію існуючої планувальної мережі міста.

Висновки Визначившись із моделями комплексної взаємодії пасажів і міського середовища, проаналізувавши їх об'ємно-планувальну структуру, функціональне зонування, конструктивну і транзитну схеми, візуальне сприйняття простору і динамічне інформаційне наповнення внутрішніх просторів необхідно розглянути фінальний аспект комплексного функціонування системи, взаємозв'язок між елементами системи і можливістю відновлення функціонування таких просторових систем в центрах великих міст, адже при наявності таких просторів частково вирішуються наступні питання: розвантаження міських вулиць; зональний поділ середовища на багатофункціональні громадські простори з базовим набором суспільних потреб; появи додаткових пішохідних загальнодоступних громадських просторів пасажів в центрі міста; розробки системного підходу до збереження і покращення технічного стану будівель; розв'язання проблеми постачання продукції і виробів до пасажу, задіяння додаткових пішохідних вуличних просторів, які можна інтегрувати в єдину структуру громадських просторів.

Література:

1. Peter Coleman (2006), *Shopping Environments: Evolution, Planning and Design* // Architectural Press is an imprint of Elsevier Ltd. - Burlington MA 01803, USA First edition, 2006. – 549 p.;
2. Лисенко О.Ю. (2005), *Формування та збереження архітектури громадських просторів у структурі житлових будинків Львова рубежу XIX-XX століть* [Текст]: дис... канд. архітектури: 18.00.01 // Національний університет «Львівська політехніка», Інститут архітектури. - Л., 2005. - 263 с.;
3. Иконников А.В. (1986), *Функция, форма, образ в архитектуре*// Стройиздат: наук.-техн. зб. - М., 1986 –288 с.;
4. Урбах А. И., Лин М. Т. (1982), *Пешеходные торговые улицы и зоны за рубежом*, // *Проблемы больших городов, Обзорная информация*, - Москва, МГЦНТИ, 1982. - выпуск 30;
5. Ратушинський Н.В. (2012), *Принципи формування внутрішнього середовища пасажів* // *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*: наук.-техн. зб. - Л. : НУЛП, 2012. - № 728. - С. 169-177.
6. Ароян А. С. (2013), *Принципи організації критих міських просторів* // *Проблеми розвитку міського середовища, 2013 – Випуск №9 – с.15-18*, Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prms_2013_9_5 [Дата звернення 25 листопада 2020].
7. Johann Friedrich Geist (1985), *Arcades. The history of building type* // The MIT Press, 1985 - 596 p.;
8. Barry Maitland (1985), *Shopping malls: Planning&Design* // Longman, 1985 - 194 p.;
9. Васильев Н.Г. (1998), *Композиційні прийоми формування архітектури торгових будівель в історичному середовищі*// - К., 1996;
10. Michael Davidson (1998), *The Arcades*// O Books, 1998 - 93 p.;
11. Roberto Fantoni, Fernanda Hoefel, Marina Mazzarolo (2019), *The future of the shopping mall* // [online] Режим доступу: <https://www.mckinsey.com/business-functions/marketing-and-sales/our-insights/the-future-of-the-shopping-mall#> [Дата звернення 14 грудня 2020].

Ратушинский Н.В.

Национальный университет «Львовская политехника»

ОСОБЕННОСТИ ТИПОЛОГИИ ПАССАЖЕЙ

Пассажи на протяжении более ста лет своего развития постоянно эволюционировали и видоизменялись делая значительное влияние на формирование различных типов общественных торговых зданий. Исторические и социальные замены обществе влияли на пространственно-планировочную структуру пассажей, однако неизменной оставалась четкая структура пространства с постоянной планировочно-функциональной моделью с узнаваемыми обазами. Формирование пространства в пассажах имело определенные характерные особенности: градостроительные факторы (связь с планировочно-пространственной структурой города, размещение в структуре квартала, уровень интеграции в городскую среду и определенные эволюционные изменения этой среды с появлением пассажей), формообразующие особенности внутреннего пространства, планировочно-

пространственная модель здания, визуальные характеристики пространства (вид структурных сечений, конструктивная особенность сооружений и ее влияние на внешний вид, тип перекрытия пассажного пространства, особенности выявления входной группы, характерные общие ценности и принципы формирования внутренней среды), функционально-предметное наполнение пространства (магазин - варьете - бюро - ресторан-апартаменты), декорации (типы оформления витрин в пассажах, художественные элементы в структуре пространства пассажей, элементы визуальной рекламы, тип освещения). Все эти характеристики могут комплексно оценить среду, отталкиваясь от них, можно выделить типы пространства пассажей на определенный период его исторического развития и применять в реконструкциях и реставрационных работах, проводимых на объектах, профессионально подойти к адаптации определенных сооружений и пространств под торговые галереи, провести комплексную работу по ревалоризации систем пассажей в центрах городов.

Ключевые слова: пассажи; планировочно-пространственная модель здания; внутренняя среда пассажей; типология; Львов

assistant **Nazar Ratushynskiy**
Lviv Polytechnic National University

FEATURES OF THE PASSAGES TYPOLOGY

During more than a hundred years of the passages development it constantly evolved and changed have had a significant impact on the various types formation of the public commercial buildings. Historical and social changes in society influenced the spatial-planning structure of the passages, but the clear structure of the space with a stable planning-functional model with recognizable features remained unchanged. The formation of space in the passages had certain characteristics: urban factors (connection with the planning and spatial structure of the city, location in the structure of the quarter, the integration into the urban environment and certain evolutionary changes of this environment with the advent of the passage), formative features of interior space, spatial model of the building, visual characteristics of space (type of structural sections, design features of buildings and its impact on appearance, type of passage of passage space, features of entrance detection group, characteristic common values and principles of internal environment formation), functional-subjective filling of space (shop - office - restaurant - apartments), scenery (types of window decoration in passages, artistic elements in the structure of the passages space, elements of visual advertising, type of lighting). All these characteristics at

main levels can comprehensively assess the environment, based on them you can select the types of passage space for a certain period of its historical development and use in reconstruction and restoration work carried out on sites, professionally approach the adaptation of certain buildings and spaces of shopping galleries, to conduct comprehensive work on the revaluation of passage systems in the historical city centers.

Keywords: passages; planning-spatial model of the building; internal environment of passages; typology; Lviv

REFERENES

1. Peter Coleman (2006), *Shopping Environments: Evolution, Planning and Design* // Architectural Press is an imprint of Elsevier Ltd. - Burlington MA 01803, USA First edition, 2006 – 549 p.; {in English}
2. Lysenko O.Y. (2005), *Formuvannia ta zberezennia architektury hromadskuh prostoriv v strukturi zytlovyh budynkiv Lvova rubezu XIX-XX stolit'* [Text]: dyc. kand. architektury: 18.00.01 // Natsionalnyj universytet «Lvivska politekhnikha», Instytut architektury. - L., 2005. - 263 p.; {in Ukrainian}
3. Ikonnikov A.V. (1986), *Funktsyja, forma, obraz v arhytekture* // Strojizdat: nauk.-tehn. zb. - M., 1986 –288 p.; {in Russian}
4. Urbah A.I., Lin M.T. (1982), *Pishehodnye torhovye ulitsy i zony za rubezom*, // *Problemy bolshyh gorodov*, - M., 1982. – No. 30; {in Russian}
5. Ratushynskij N.V. (2012), *Pryntsypy formyvannia vnytrishnioho sere-dovyshcha pasaziv* // *Visnyk NU «Lvivska politekhnikha»*. Seriya: Arkhitektura: nauk.-tehn. zb. - L: Lviv.politekh.,2012 № 728, s. 169–177. {in Ukrainian}
6. Arojan A.S. (2013), *Pryntsypy orhanizatsii krytyh miskyh prostoriv* // *Problemy rozvytku miskoho sere-dovyshcha*,2013 –№9 – p.15-18, Available: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prms_2013_9_5 . {in Ukrainian}
7. Johann Friedrich Geist (1985), *Arcades. The history of building type* // The MIT Press, 1985 - 596 p.; {in English}
8. Barry Maitland (1985), *Shopping malls: Planning&Design* // Longman, 1985 - 194 p.; {in English}
9. Vasyliiev N.G. (1998), *Kompozytsijni pryjomy formuvannia arhitektury torhovyh budivel v istorychnomy sere-dovyshchi* // - Kyiv., 1996; {in Ukrainian}
10. Michael Davidson (1998), *The Arcades*// O Books, 1998 - 93 p.; {in English}
11. Roberto Fantoni, Fernanda Hoefel, Marina Mazzarolo (2019), *The future of the shopping mall* // [online] Available: <https://www.mckinsey.com/business-functions/marketing-and-sales/our-insights/the-future-of-the-shopping-mall#> [Date of reference 14 december, 2020]. {in English}